

HUIS TE LOENEN IN DE OVER-BETUWE

Cultuurhistorisch overzicht

Oldenburgers Historische Tuinen

Juliet E. Oldenburger & Carla S. Oldenburger

Herengracht 315, 1016 AV Amsterdam

020 6208302

j.oldenburger@historischetuinen.nl

Deelrapport behorend bij Rapport Huis te Loenen / DHV & OHT

Opdrachtgever Staatsbosbeheer, 2009

Samenvatting van Cultuurhistorisch overzicht van Huis te Loenen in de Over-Betuwe

Het landgoed Huis te Loenen bestaat uit een binnendijks deel met stroomruggen en komgronden en een buitendijks deel met uiterwaarden, afgezet door de Waal.

Eerst in de steentijd en later in de Karolingische tijd was het gebied bewoond en waren de stroomruggen bebost met eik, iep en linde. In de middeleeuwen werden de stroomruggen en komgronden ontgonnen, waarbij de bossen werden ingeruild voor weilanden en akkers. In de 19de eeuw was landbouw nog steeds het belangrijkste middel van bestaan. De dijkdoorbraak van 1809 tekent het gebied van Loenen door het wiel ter hoogte van de buitenplaats.

Kasteel Loenen wordt als kasteel met voorhof en gelegen binnen een grachtenstelsel, voor de eerste keer afgebeeld op een tekening van Nicolaas van Geelkercken in 1632. Het stond toen op de plaats van de huidige dienstgebouwen. Dit huis werd in 1644 door het kruierende ijs verwoest en werd omstreeks 1825 afgebroken. Het nieuwe (tegenwoordige) huis en de toegangslaan dateren getuige de kaart van M. J. de Man uit het eerste decennium van de 19de eeuw (of mogelijk zelfs al eerder). Uit dezelfde tijd of van iets later zal ook de beslist unieke tuinkoepel dateren, een open tuinhuis met vakwerkwanden van bamboe. In 1927 werd het landgoed door de familie van Boetzelaer geërfd, die het fruitbedrijf, dat waarschijnlijk al de hele 19de eeuw bestond, voortzette.

Over het landgoed is geschreven n.a.v. de watersnood van 1644. Barthold van Gent, Heer van Loenen en Meinerswijk, die namens de Staten Generaal de Vrede van Munster tekende in 1648 (zie bijgevoegd schilderij van Gerard ter Borch) verloor in 1644 naast allerlei andere zaken, een moestuin en een boomgaard en veel opgaand hout zoals ontelbare linde-, not-, kastanje-, eike-, iep-, esse- en andere bomen. Hieruit kunnen we concluderen dat houtcultuur in die tijd de economische drager was van het landgoed.

Tussen ca. 1750 en 1801 is het lanenstelsel op Loenen aangelegd. Het is beslist een uniek stelsel, dat in de eerste plaats diende tot afvoer van hout uit de percelen en later tot afvoer van fruit uit de boomgaarden.

Na de dijkdoorbraak van 1809 is het landgoed naar wij mogen aannemen (gedeeltelijk) opnieuw ingeplant en dat is waarschijnlijk het moment geweest dat de bossen langs de dijk en de toegangslaan ook een bescheiden landschappelijke invulling kregen. Het tegenwoordige ‘sterrenbos’ of jachtbos voor kleinwild, dateert van na deze tijd (ca. 1900 wordt geschat). Op de rivierkaart van omstreeks 1830-40 is verder bosaanleg te zien achter het bergje langs de Grote Allee en aan de noordzijde van het landgoed in de vorm van een brede bosstrook. Ook in de zuidoosthoek van het huisterrein ligt een klein bosparkje. De overige percelen langs de Grote Allee zijn afgezien van een enkele akker als boomgaarden ingetekend en ‘creatief’ steeds weer in andere patronen ingeplant.

Karakteristieke kenmerken van de 19de en begin-20ste eeuwse tuin- en landschapsarchitectuur op Loenen zijn het lanenstelsel met de Grote Allee; de ruimtelijke afwisseling tussen akkers en boomgaarden; de boomgaarden die in aparte patronen zijn beplant; de parkbossen langs de dijk (incl. het sterrenbos) en achter het bergje; de bosstrook met wandelpad aan de noordzijde van het landgoed en tenslotte op het huisterrein de moestuinmuur rond moestuin en boomgaard, vroeger met leifruit beplant; de halfronde abrikozenmuur met eertijds het daarvóór gelegen slingerpad; de perzikenkas; en het kleine mijmerbosje met vijver en beek in het zuid-oosten van het huisterrein.

Aan deze situatie is in de loop der tijd eigenlijk niet veel veranderd. In 1944 blijken weer enige akkers in boomgaard te zijn omgezet. Als we een vergelijking maken tussen de situatie uit 1830-42 en de hedendaagse situatie, blijkt dat alle boomgaarden zijn opgeruimd en in akkers en weilanden veranderd. Dit proces is sinds de jaren zeventig van de 20ste eeuw ingezet. De parkbossen zijn zeker sinds halverwege de 19de eeuw overal gehandhaafd.

De tuin, gelegen binnen de hekken en de gracht en de muur, was een echte nutstuin (met een uitzonderlijk lange moestuinmuur, boomgaard, perzikenkas, moestuin, unieke halfcirkelvormige abrikozenmuur), aan de oostzijde afgesloten door een lange bosstrook met wandelpad. Achter het huis lag een boomgaard die later in twee weides veranderde.

Vóór het huis ligt een druppelvormig gazon omsloten door een rondgaand pad. De met bamboewerk versierde tuinkoepel (begin 19de eeuw) is dichtbij een klein parkbosje -met vijver en eiland en beek- te vinden. Zowel de koepel als het bosje met vijver en beek doen qua sfeer aan de plattegronden in het *Magazijn van Tuinsieraaden* (1802) denken.

Bovenstaande karakteristieke kenmerken van het landgoed Loenen zijn de dragers voor de visie die is ontwikkeld in het integrale rapport opgesteld door DHV & OHT.

Cultuurhistorisch deel van de (algemene DHV + OHT) inleiding.

Het landgoed Huis te Loenen¹ beslaat heden ten dage ca. 197 ha, waarvan een binnendijsk deel (ca. 110 ha. stroomruggen en komgronden) en een buitendijsk deel, de zogenaamde Loenense Buitenpolder (ca. 87 ha.) met uiterwaarden, afgezet door de Waal.

Vanaf de 12de eeuw zijn de dijken aangelegd, die in de loop van de tijd vaak zijn doorgebroken en opgehoogd. Een groot deel van de uiterwaarden is afgegraven voor de fabricage van stenen. Ook vond hier ontzanding plaats.

In de steentijd werden de stroomruggen bewoond, later weer verlaten omdat het gebied te nat werd, maar sinds de Karolingische tijd was bewoning weer mogelijk. In die tijd (vroeg middeleeuwen) waren de stroomruggen bebost met o.a. eik, iep en linde. De komgronden, toen moerassen, lagen tussen de stroomruggen in en waren begroeid met elzen en wilgen.

In de 10de / 11de eeuw begon men de Betuwse stroomruggen te ontginnen. Na de bedijking gebeurde dit met de komgronden. De bossen zijn toen gekapt in ruil voor bouw- en weilanden. De percelen werden afgescheiden door heggen van meidoorn en / of sleedoorn en / of door sloten. Het middeleeuwse verkavelingspatroon van weteringen, sloten, etc. is op oude kaarten nog duidelijk te onderscheiden. In de 19de eeuw was landbouw in Loenen het belangrijkste middel van bestaan. De dijken zijn verschillende malen doorgebroken, zodat binnendijsk kolkjes en overslaggronden en buitendijsk wielen ontstonden.

Korte geschiedenis van het landgoed.

Het is moeilijk om de geschiedenis van het landgoed te achterhalen. Het archief van het huis is in WOII vernietigd. De weinige gegevens en afbeeldingen die we hebben kunnen vinden worden in deze paragraaf in twee delen gesplitst, een kort 'rood' deel over het huis, de bijgebouwen en het tuinhuis en een kort 'groen' deel over het landgoed en de buitenplaats.

---

¹ Een landgoed is een grote bezitting op het platteland, ten dele in cultuur gebracht ten behoeve van landbouw, veeteelt en bosbouw, ten dele als buitenverblijf dienend. Een buitenplaats is een aanzienlijk buitenverblijf met omringende tuin- en parkaanleg. Huis te Loenen is oorspronkelijk een landgoed met een eenvoudige buitenplaats.

De naam Huis te Loenen komt voort uit de naam Lona (11de eeuw). Latere namen zijn Lune (1368), Luenen (1436), Lohne (1582). Na 1600 wordt gesproken over Loenen of Loïnen. Dit laatste woord betekent 'waterloop'.

Het kasteel en het landhuis

Huis te Loenen, door C.Pronk, 1732

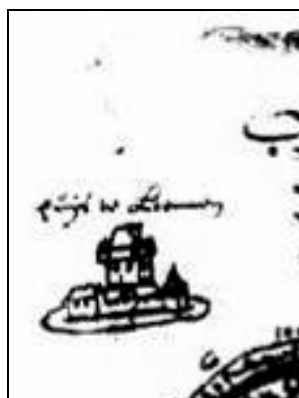
Huis te Loenen nog door leeuwjes bewaakt, 1989

Het tegenwoordige landhuis ligt langs de Waalbandijk tussen Wolferen en Slijk-Ewijk, of grootschaliger tussen Dodewaard en Lent.

Van het oudste kasteel Loenen is niets bekend. Voor zover we hebben kunnen nagaan is voor het eerst een tekening van Huis Loenen te zien op een kaart van Thomas Witteroos uit 1572, één jaar voor de dijkdoorbraak van 1573. De volgende afbeelding is een onduidelijke schets van Bernhart Kempinck uit 1615, waarop het huis meer op een woontoren lijkt. Nicolaas van Geelkercken is de volgende tekenaar, die aanvankelijk drie maal in één jaar dit stuk van de dijk met zijn bewoning tekent, namelijk twee maal in oktober 1632, en later in oktober 1633. Als we de tekeningen mogen geloven kunnen we nu spreken van een echt kasteel, zelfs met voorhof en binnen een grachtenstelsel gelegen.

Th. Witteroos 1572.

B. Kempinck, 1615

Nic. van Geelkercken, 1632. Met toegangslaan

De eerste twee kaarten met het noorden naar boven, de derde kaart met het noorden naar beneden.

De geschreven geschiedenis begint pas in 1365, toen Johan van Bloemendaal Loenen en Wolferen aan Otto van Bylandt verkocht. Loenen werd in 1585 tijdens de Tachtigjarige Oorlog door de Spanjaarden verwoest, hoewel het bekend stond als het sterkste slot van de Betuwe. Het kasteel lag binnen een grachtenstelsel en stond volgens een tekening van Nicolaas van Geelkercken (eerste helft 17de eeuw) op de plaats van de huidige dienstgebouwen. Door vererving ging het goed over op de familie van

Gent (of Ghent, of Ghendt) ², die het tot 1756 in bezit hield en toen verkocht aan Baron Quadt von Wickeradt. Het kasteel zag er in die tijd uit als op de tekening van C. Pronk uit 1732.

Eikels aan de dijk

Heraldische leeuwjes vóór het huis

Foto's Carla Oldenburger

De hekpijlers aan de dijk zijn bekroond met natuurstenen (oorspronkelijk 17de eeuwse?) eikels. De toegangspijlers aan de Grote Allee waren tot voor kort bekroond met natuurstenen 17de eeuwse heraldische leeuwjes, zoals op oudere foto's nog is te zien. Jammer dat de wapens niet zijn uitgehakt of beschilderd of niet meer zichtbaar zijn. De toegang tot het landgoed vanaf de dijk valt nog eens extra op door de sierbeplanting met hoge Robinia's - direct achter het toegangshek aan de dijk- die in mei- juni de aandacht trekken met hun witte bloemtrossen. De leeuwjes zijn helaas van hun oorspronkelijke plek verdwenen. Ze staan nu op de stoep midden vóór het huis, terwijl de bekroning van de toegangspijlers is vervangen door lantaarns.

Tijdens de watersnood in 1644 werd het huis door het kruierende ijs verwoest.

Omstreeks 1825 is het kasteel zoals zo vele kastelen in het eerste kwart van de 19de eeuw, afgebroken. In die tijd liet Quadt von Wickeradt het huidige landhuis als jachtslot bouwen, ten oosten van het vorige kasteel. Op de oude fundamenten werden boerderij en koetshuis / annex oranjerie en dienstwoning gebouwd. Het nieuwe huis is voor het eerst op de kaart van M. J. de Man in tekening te zien.³ Het huis is zoals gebruikelijk in die tijd witgepleisterd en opgetrokken in neoclassicistische stijl, bestaande uit een middendeel met verdiepingloze zijvleugels.

Nabij het huis in de voortuin staat een bijzonder tuinprieeel, waarschijnlijk ook uit de bouwtijd van het huis. Het gedetailleerde vakwerk van bamboe trekt de aandacht en is geïnspireerd op het voorbeeldenboek *Magazijn van Tuinsieraaden*, verzameld door Gijsbert van Laar (Amsterdam, 1802-1809). Plaat XI, hier afgebeeld, doet enigszins aan het prieeel van Loenen denken.⁴ Het op zeshoekige grondslag opgetrokken prieeel staat op een bakstenen voet met een stervormig gelegde vloer. Het bamboe is in geometrische patronen gevlochten onder een ingesnoerd zeszijdig dakje met een zeszijdig naar buiten zwenkende bekroning en afgesloten door een bol en een spits.⁵

² Deze familie was in de 18de eeuw ook eigenaar van De Keijenberg in Renkum.

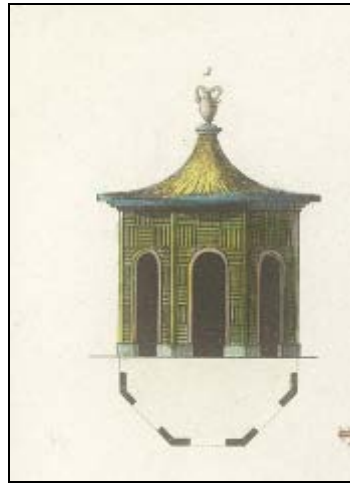
³ Op de kaart van M. J. De Man (afbeelding zie verder) staan heel duidelijk de nieuwe rechte toegangslaan en een huis aangegeven. Vóór 1809 is men dus al aan de bouw van een nieuw huis begonnen, mogen we aannemen.

⁴ Met dank aan Arinda van der Does.

⁵ Zie redengevende omschrijving in Monumentenregister.

Tuinprieel Huis te Loenen, enige jaren geleden.
Foto Carla Oldenburger

Plaat XI uit *Magazijn van Tuinsieraaden*, 1802-1809

In 1834 werden Loenen en Wolferen door Quadt von Wickeradt verkocht aan Jhr J. C. W. Fabricius van Leyenburg, die ook eigenaar was van Kasteel Heukelum aan de Linge. Het huis werd sindsdien met een toren en een verdieping op de vleugels uitgebreid.⁶

In 1927 werd het goed geërfd door A.M.A. baron Van Boetzelaer van Wolferen en Loenen. Hij woonde in De Bilt (Huis Houdringe, tegenwoordig kantoor van Grontmij.) en had zijn fruitbedrijf op het landgoed Loenen. De leiding van het bedrijf werd vanaf 1950 overgenomen door zijn zoon, die zowel aan het fruitbedrijf als aan het hele landgoed zijn hart had verpaid. Sinds 1976 woonden de Van Boetzelaers op het landgoed. Oranjerie en koetshuis en tuinprieel werden gerestaureerd. De fruitteelt werd in de loop van de tijd omgezet in akkerbouw. De familie Van Boetzelaer heeft het landgoed eind 2001 overgedragen aan de Dienst Landelijk Gebied, die het later in de handen van Staatsbosbeheer deed overgaan.

Het landgoed en de buitenplaats.

Op de tekeningen van Van Geelkercken (1632) is nog iets van aanleg te zien, namelijk een toegangslaan naar het kasteel. Deze laan ligt aan het eerste rechte stuk dijk, ten westen van de huidige toegangslaan; op de tekening uit 1633 zijn er twee toegangslanen, de eerste vanaf dezelfde plek op de dijk en loodrecht op het kasteel en de tweede een stuk verder langs het rechte stuk van de dijk, namelijk vanaf het punt waar de dijk splitst in twee richtingen. Op een derde tekening van Van Geelkercken uit 1639 vertrekt de toegangslaan iets oostelijker dan de huidige en loopt in een flauwe bocht naar het kasteel. Het huidige tracé van de toegangslaan is dan nog niet aangelegd.

Bij de dijkdoorbraak van 1644 is een groot deel van het huis beschadigd.

Barthold van G(h)en(d)t, Heer van Loenen en Meinerswijk († 1659)⁷, verklaarde na deze ramp: *het huis te Loenen staat leeg, onbewoond en kan niet verhuurd worden. In januari 1644 is namelijk een*

⁶ Zie het registerblad uit het Monumentenregister, deels als Bijlage toegevoegd.

⁷ Uit Biografisch Woordenboek van A. J. van der AA. Deel 5, Gorinchem, 1862.

GENT (BARTHOLD VAN), ...na zijns vaders dood, Heer van Loenen en Meinerswijk, en bekleedde mede aanzienlijke ambten. Hij was Raad en Rekenmeester van Gelderland, lid van de Ridderschap en afgevaardigde ter Staten Generaal. Namens de provincie Gelderland werd hij afgevaardigd tot den Munsterschen "Vredehandel, en hij teekende als zoodanig het verdrag in 1648. Op de fraaije plaat door S u y d e r h o e f, vertonende het bezweren van den vrede te Munster gesloten, naar de schilderij van [Gerard] Ter Borch, staat hij verbeeld als den eed lezende. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij voerde tot zinspreuk: *Deliberandum est diu quod statuendum, est seniel.* (Er moet lang geraadpleegd over hetgeen in eens moet

groot deel van het gebouw door ijsgang vernield; de drie verdiepingenhoge toren is geheel in het water gestort, de beide tonbruggen werden samen met het tuinhuis naar de moestuin meegesleurd en wat de grachten betreft: die van het hoofdgebouw zijn gevuld met het aangevoerde zand, die van voor de moestuin zijn tot kolken [wielen] uitgeschuurd.⁸ Onder tuinhuis wordt hier waarschijnlijk een soort prieel verstaan en niet het tuinmanshuis, want het werd meegesleept naar de moestuin, en stond dus niet in de moestuin. Verder blijkt dat er nog ontelbare opgaande linde-, not-, kastanje-, eike-, iep-, esse-, en andere bomen verloren zijn gegaan. Hieruit is in ieder geval af te leiden dat er in de eerste helft van de 17de eeuw (1644) al sprake was van een tuinhuis en een moestuin en welke bomen als opgaand hout (houtcultuur) in plantages werden aangekweekt. De 17de eeuwse eikel-ornamenten als bekroning op de hekpijlers aan de Waaldijk doen ook vermoeden dat eikencultures, waarschijnlijk voornamelijk in de vorm van hakhout, erg belangrijk waren voor Loenen in die tijd. De eikel staat in het algemeen namelijk voor bosbezit.

Naast al deze verschillende soorten opgaand hout kwam ook de boomgaard nog onder een dikke laag zand terecht.

Er zijn nog meer dijkdoorbraken bekend bij Loenen in de 17de eeuw, maar er zijn tijdens deze korte studie niet meer kaarten en teksten gevonden die hiervan getuigen.

Kaart van een gedeelte van de Rivier De Waal. 1801. Noorden boven.

GA Valburg

Detail van bovenstaande Rivierkaart met lanenstelsel, 1801. Noorden boven

Op de hier afgebeelde Rivierkaart uit 1801 zien we voor het eerst het lanenstelsel met de Grote Allee, die over de volle breedte van het landgoed loopt (1.5 km), getekend. In het algemeen verstond men in de 18de eeuw onder het franse woord 'Allee' een laan geflankeerd door twee maal twee rijen bomen. Dit waren in de 17de eeuw veelal eiken, maar ook werden natuurlijk wel lindes en beuken toegepast. In de 18de eeuw worden beukenlanen algemener.

Naar de Rivierkaart te oordelen, is de Grote Allee beplant met twee rijen bomen, zowel op de hoofdas, als op de zij-assen. In een oostelijke driehoek van het lanenstelsel en in een lus van de dijk ten westen daarvan zijn enige loofbossen aangeplant. Het driehoekige bos is tegenwoordig het bosgedeelte links en rechts van de oprijlaan, maar deze laan ontbreekt nog op de kaart van 1801 als zelfstandige laan

---

besloten worden). Hij was gehuwd met E l i s a b e t h v a n G i e s s e n , die hem vijf kinderen schonk. Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* I. XI. bl. 404, 405, 452; Sehelt e m a , *Staatk. Nederl.* U. I. bl. 365, 366, D. II. bl. 584; Muller; *Cat. van portretten.* Zie Bijlage 3 voor schilderij van de Vrede van Munster door Gerard ter Borch, 1648. Rijksmuseum Amsterdam.

⁸ Deze mededeling is overgenomen uit het *Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland*, door A. J. van der Aa, deel 7, 1846 (onder Loenen).

vanaf de dijk. De grote Allee is als ontginningsweg te beschouwen. Aan- en afvoer van hakhout en fruit was waarschijnlijk de hoofdfunctie van deze weg, te oordelen naar de eindpunten van deze Allee, aan de westkant was dat het punt waar de weg naar Herveld aanhaakte op de dijk; en aan de oostzijde, hier niet te zien, was dat het punt dat met een bocht aanhaakte op de Loenense straat, de weg naar Slijk-Ewijk. Vanaf de grote Allee naar de dijk liep ook in zuidwestelijke richting een schuine (afvoer)-laan.

De kaart van landmeter M. J. de Man (vervaardigd vóór de dijkdoorbraak van 1809) geeft wat betreft het lanenstelsel hetzelfde beeld, maar de vakken tussen de lanen zijn nu, gezien de manier van tekenen, met fruitbomen opgevuld; de toegangslaan loopt nu tussen huis en dijk, terwijl goed te zien is dat de doorbraak van 1809 met als gevolg het wiel tegenover het huis buitendijks, nog niet heeft plaats gevonden. We mogen aannemen dat de buitenplaats gedeeltelijk opnieuw is ingeplant na de grote dijkdoorbraak en tegelijkertijd met de bouw van het nieuwe huis. De bossen langs de toegangslaan hebben toen meer het karakter van een parkbos gekregen. Het tegenwoordige sterrenbos zal van later dateren; in ieder geval is de stervorm op de kaart van De Man nog niet te zien. Aan de dikte van de tegenwoordige bomen te oordelen stamt dit bos op zijn vroegst pas uit het einde van de 19de eeuw. Opvallend is ook nog dat het huisterrein (binnen de hekken en de moestuinmuur) aan de oostzijde al door een brede strook bos is beplant. Hier staan wel duidelijk rijtjes bomen aangegeven, dus van een romantische aanleg is waarschijnlijk in 1809 nog geen sprake.

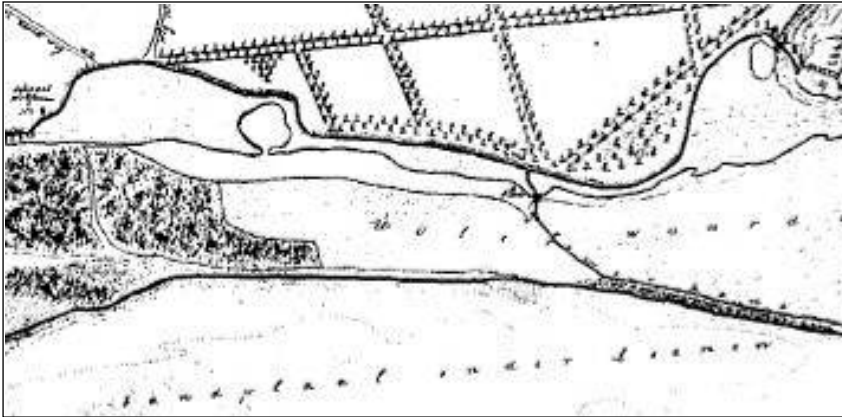

M. J. de Man, kaart van de Waal en het landgoed Loenen, vóór 1809. Noorden beneden.

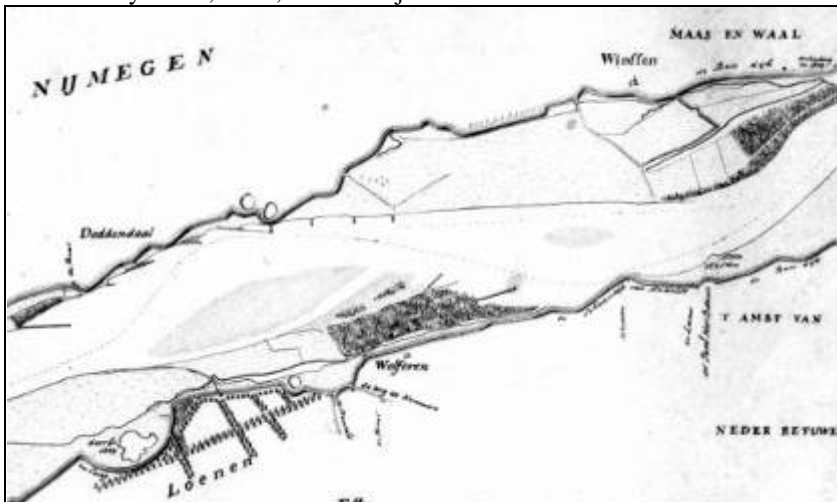
De overstromingen van 1809 hadden grote gevolgen. Het overstroomde gebied liep van Duitsland via de Betuwe en het land van Maas en Waal door tot aan het westen van het land. De hoofdoorzaak van de overstromingen waren ijssdammen, die bij het invallen van de dooi op ondieptes in de rivier vastliepen en zo aaneengroeiden tot dammen van ijs die het water daarachter hoog opstuwden. De ramp van 1809 kostte in Nederland bijna 300 mensen het leven. De ramp van 1809 heeft tot gevolg gehad dat de overheid een centrale rol ging spelen ten aanzien van het voorkómen van overstromingen. Rijkswaterstaat is ontstaan in deze tijd.

In 1809 is de structuur van het lanenstelsel nog hetzelfde als in 1801 en dit zal tot de dag van vandaag zo blijven. De invulling van de vakken heeft wel verandering ondergaan.

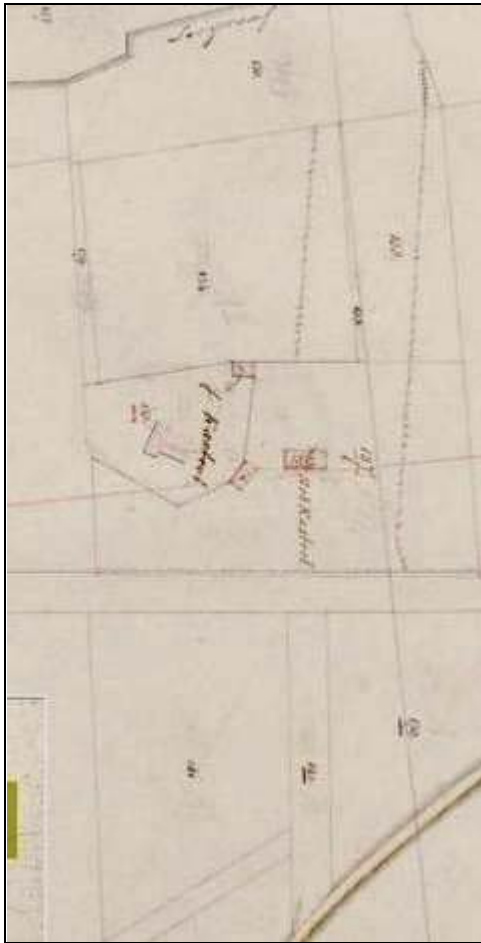

Kaart F. Beyerinck, 1809, vóór de dijkdoorbraak. Noorden boven

Kaart van de Rivier de Waal door F. Beyerinck, 1810. Noorden beneden. Na de dijkdoorbraak. Zie het wiel, genaamd do Grote Kolk, buitendijks, in de zogenaamde bocht van Loenen

Kadasterkaart ca. 1819

Op de kadasterkaart van omstreeks 1819 zien we in het midden het nieuwe huis liggen, aan de Grote Allee en tegenover de toegangslaan. Zowel het huiseiland als de toegangslaan zijn door sloten omgeven. Op kadasterkaarten worden geen wegen en paden aangegeven, alleen gebouwen en water, dus de lijnen betekenen grachten en sloten. Opmerkelijk is dat bij het linker gebouw staat geschreven 't Kasteel en bij het nieuwe huis idem dito. De kaart dateert dus uit de tijd dat het oude kasteel er nog stond (vóór 1825) en het nieuwe gebouw werd gebouwd of al gebouwd was. Verder ook opmerkelijk dat de tuinmuur nog niet is gebouwd en dat het perceel achter het huis en de tuin rond de bijgebouwen, door sloten omgeven zijn, de laatste waarschijnlijk een overblijfsel van de eerdere middeleeuwse slotgracht.

De situatie tussen 1830 en 1842 wordt heel nauwkeurig aangegeven op de afgebeelde kaart van de rivieren de Boven- en Neder-Rijn⁹.

Alle percelen die langs de Grote Allee liggen zijn boomgaarden, afwisselend en creatief volgens patronen ingeplant. Het perceel ten noorden van de grote Allee, waarin op deze kaart het woord "groote" staat, zal een akker zijn geweest. Achter het Schippershuis ligt een strook van tuinen.

---

⁹ Kaart van de rivieren de Boven en Neder-Rijn, de Lek en de Nieuwe Maas, van Lobith tot Brielle, in twintig bladen, benevens twee supplementaire bladen voor den Oude-Rijn en voor de Noord: vermeerderd op last van zijne excellentie den minister van Binnenlandsche Zaken onder directie van den hoofd-ingenieur bij de Algemeene dienst van den Waterstaat B. H. Goudriaan [1830-1842]. Met dank aan Jan Holwerda voor het aanreiken van deze kaart.

Zie: <http://www.arnheminbeeld.nl/TopView.php?module=topview&cat=topview&index=23>

Opvallend is dat het bergje aan het eind van de Grote Allee richting Slijk-Ewijk hier niet getekend is en dat de laan tussen Schippershuis en Grote Allee nog niet is doorgezet over de toegangslaan heen, hoewel het lijkt dat een aanzet vanaf de toegangslaan wel al is gedaan door enige bomen vanaf de toegangslaan op een rij te planten. Ook is op het huisterrein in de zuidoostelijke hoek een klein parkbosje te bespeuren, maar nog zonder vijver en beek, zoals we nu aantreffen. Het landgoed wordt aan de noordzijde afgesloten door een brede scheidingssloot tussen een brede strook bosaanleg, achter de boomgaarden en akkers ten noorden van het landhuis en tenslotte door de Uitweg die langs een weidestrook loopt aan de overzijde van de scheidingssloot.

Karakteristieke kenmerken van landschapsarchitectuur in 1830-40 worden gevormd door a) de Grote Allee met de dwarslanen, als verbindend element van een groot aantal boomgaarden en akkers, zowel ten noorden als ten zuiden van deze laan; b) boomgaarden met aparte plantpatronen van de fruitbomen; c) drie akkers die ruimtelijk en landschappelijk gezien een grote afwisseling bieden met de boomgaarden; de eerste akker ten westen van het kasteel, de tweede tussen de boomgaarden van 'Den Hulk', de derde ten westen van de bosaanleg achter het bergje; d) de parkbossen gelegen langs de toegangslaan tussen de Grote Allee en de Loenense Bocht, het parkbos achter het bergje en een heel klein parkbosje in de zuidoostelijke hoek van het huisterrein; e) de bosstrook in het noordelijk gedeelte van het landgoed, tussen de noordelijke scheidingssloot en de boomgaarden achter het kasteel¹⁰.

Na 1840 verandert er niet echt veel aan deze situatie. Als we de topografische (militaire) kaarten achter elkaar leggen (1868; 1895; 1902; 1906; 1913)¹¹ blijkt dat het weiland ten oosten van het Schippershuis in 1895 boomgaard is geworden en dat er een perceel bos is aangeplant ten oosten van de Loenense Bocht, in aansluiting met het bos ten noorden van de Bocht. In 1907 is de laan tussen Schippershuis en oprijlaan doorgetrokken tot de Grote Allee en heeft men twee delen strang ten zuiden van de Loenense Bocht met elkaar verbonden. Op de afgebeelde Top. Mil. Kaart van 1868 (zie afbeelding verder) zien we geen percelen ten noorden van de Waaldijk getekend, maar wel is de verdeling in percelen van de uiterwaard hierop nauwkeurig getekend.

In 1944 zijn er ook weer veranderingen opgetreden als we de luchtfoto uit 1944 vergelijken met de Rivierkaart uit 1830 en de top. Kaart uit 1906. Het perceel ten oosten van het Zwarte Gat (zie Rivierkaart 1830) is akker geworden, de akker op "Den Hulk" is boomgaard geworden evenals de akker ten westen van het bos achter het bergje.

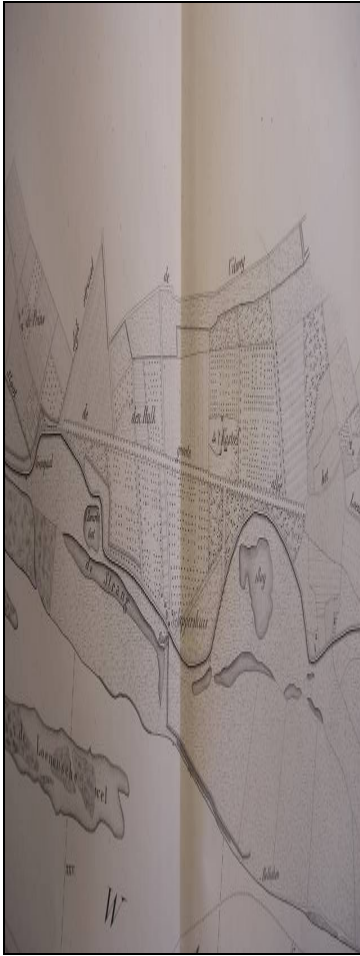
Het is dus duidelijk dat de verschillende percelen in de loop van de jaren wel eens in gebruik veranderden (boomgaard, akker, weide, parkbos), maar de overgrote meerderheid van de percelen bleef boomgaard, zoals heel duidelijk op de luchtfoto van 1944 nog is te zien.

Als laatste vergelijken we de Rivierkaart van 1830-42 met een recente Top. Kaart en met Google Earth. Het blijkt dan dat er op de kaart van 1830-42 twee akkers lagen ten noorden van de Grote Allee, namelijk één ten westen van het kasteeliland en één ten westen van het bos achter het bergje. Dit zijn heden ten dage ook weer akkers. Maar alle boomgaarden zijn verdwenen. Dit proces heeft plaats gevonden in de jaren zeventig van de 20ste eeuw. Op de Top. Kaart van 1985 zijn alle boomgaarden weggevaagd. De verschillende bospercelen zijn echter wel op hun oude plaats gehandhaafd. Het parkbosje uit 1830 in de zuid-oosthoek van het terrein is nu in een dicht ondoordringbaar natuurbos met heel veel opslag van esdoorn veranderd.

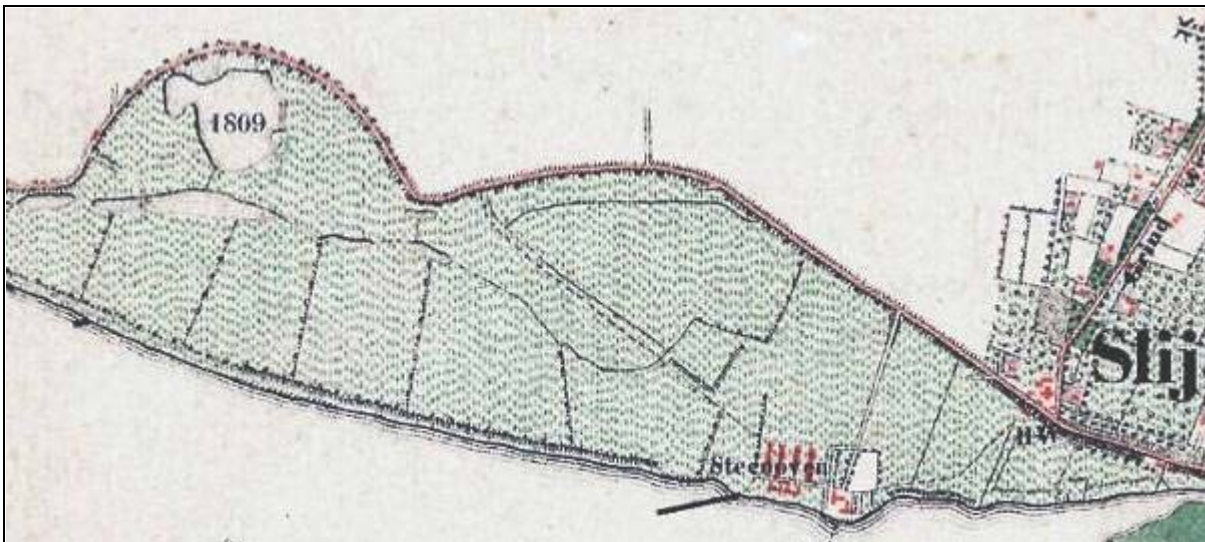
---

¹⁰ Deze bosstrook loopt evenwijdig met de Grote Allee en strekt zich op de Top. Militaire Kaart 1830-1850 ook uit achter de akker ten westen van het kasteelterrein.

¹¹ Zie www.watwaswaar.nl

Rivierkaart van de Boven- en Neder-Rijn...[1830-1842]

Top. Mil. Kaart 1868. Op deze kaart is de perceelsindeling van de uiterwaard duidelijk te zien

Luchtfoto 1944, met boomgaarden

Topografische Kaart, 1995

De tegenwoordige situatie.

Rondom het huis en de bijgebouwen (koetshuis met orangerie, veestal, boerderij) ligt het huisterrein, dat deels door hekken omsloten is, deels door een bijzonder lange tuinmuur (deze ligt merkwaardigerwijs op het oosten geëxponeerd) en deels door een lange strook bosterrein en een sloot. Naast een eenvoudige bloemrijke moderne tuinaanleg rond de gebouwen bestaat dit terrein uit delen historische aanleg. We zien een gazon met druppelvormig pad vóór het huis (waarin vroeger een rond bloemenperk); een bijzondere tuinkoepel uit het begin van de 19de eeuw, die een ensemble lijkt te vormen met een nauwelijks terug te vinden (droge) vijver met (droge) beek en eilandje in de zuidoosthoek van het huisterrein.¹² Een strook dicht en onbegaanbaar parkbos ten oosten van het huis is nu de ondoordringbare scheiding met de rest van het landgoed, maar de beek en het wandelpad die in 1944 en 1957 nog herkenbaar waren op luchtfoto en top. kaart, zijn helaas nu verdwenen. Ook is op onderstaande afbeeldingen een zeer bijzondere halfcirkelvormige muur en een wandelpad in het bos op de noordwal goed te zien. Dit was eens een muur die open lag op het zuiden (zie de luchtfoto) om abrikozen tegen aan te leiden. De muur is evenals de tuinkoepel absoluut uniek in Nederland en het verdient dan ook aanbeveling deze weer in het zonnetje te zetten. Een gedeelte van de bosstrook vóór de muur zou dan geheel verwijderd moeten worden en voor de rest van het bos geldt dan rigoureuus opschonen, bijplanten en onderhouden. Ook de 19de eeuwse perzikenkas ligt er geheel verkommerd bij en is naar een andere plek verplaatst. Deze verdient zeker aandacht en is het behouden waard. De boomgaard uit vroeger dagen achter (ten noorden van) het huis en de bijgebouwen is tegenwoordig een weiland en een paardenwei.

¹² Dit romantische boshoekje met vijver, beek en eiland wordt door de bewoners van het huis wel 'het Engelse Werk' genoemd. Deze term slaat op een landschappelijke aanleg uit het einde van de 18de of begin van de 19de eeuw (de tijd van de vroege 'Engelse' landschapsstijl en de tijd van Gijsbert van Laar's *Magazijn van Tuinsieraden*). Op de kadasterkaart uit ca. 1819 evenals op de kaart van 1830-40 is echter in die hoek nog geen water te zien, zodat we mogen concluderen dat de aanleg in deze vorm toen nog niet bestond.

Luchtfoto's uit 1944 en detail van Top Kaart uit 1957. Zie de abrikozenmuur, het pad en de beek

Moestuinmuur op het oosten
Foto's Carla Oldenburger

Moestuinmuur met nieuwe fruitbomen rechts
Tussen de fruitbomen en de muur is kleinfruit gepland

Gedeelte van de abrikozenmuur

Overblijfselen van 19de eeuwse perzikenkas

De Grote Allee is altijd een opvallend en uniek structuur-element voor dit landgoed gebleven. Aan de westzijde is tegenwoordig nog een dubbele laanbeplanting van eiken en beuken te onderscheiden, meer oostwaarts is de laanbeplanting eerst gedeeltelijk verdwenen, daarna zien we beuken langs de laan, en nog verder weer eiken¹³.

¹³ Zie ook Bijlage 1, uit De Gelderlander, 18 augustus 2006.

De Grote Allee, hier aan het oosteinde met eiken beplant; iets verderop met beuken.

Door het verwijderen van opschot zal er meer licht in de laan komen. Foto's Carla Oldenburger

De Grote Allee dient als as waarlangs rechthoekige percelen bouwland en boomgaard aan één werden geschakeld, afgewisseld met een enkel bosperceel. Weilanden en akkers, afgezet door bomenlanen zijn in de plaats gekomen van de boomgaarden. De toegangslaan naar het huis wordt nog wel geflankeerd door bospartijen. Het bos ten westen van de toegangslaan is een klein jachtbos of sterrenbos¹⁴. Aan de oostkant van de laan is een parkbos met resten van oude lanen en paden. Beide bospercelen liggen geheel ingesloten door watergangen.

Concluderend kunnen we zeggen dat het landgoed sinds 1800, zijn huidige vorm heeft gekregen langs de Grote Allee, die de ruggengraat vormde voor het landbouw- en fruitteeltbedrijf. Wanneer men de Grote Allee afloopt beleeft men een grote afwisseling aan gezichten doordat de percelen langs de laan steeds anders zijn ingevuld. In onze tijd worden afwisseling in ruimtes, in open en dicht, in ruimte en beslotenheid, in bos en boomgaard en in huis en tuin rond het huis als positief ervaren, maar eerdere bewoners in vroeger tijden hadden waarschijnlijk alleen oog voor het economisch nut van de plaats, zoals moestuinen, boomgaarden, akkers en houtopbrengsten. En dat is heel lang, tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw zo gebleven.

Om de afwisseling van het landschap rondom het kasteel weer te ervaren en de situatie weer enigszins het karakter terug te geven van de periode 1830/1840, toen het fruitbedrijf in volle glorie functioneerde, is het cultuurhistorisch gezien wenselijk de akker ten westen van het kasteelterrein akker te laten; het weiland er tegenover in boomgaard om te zetten; evenals het weiland achter het kasteel en het perceel ten oosten van het kasteelterrein. De akker ten westen van het bos achter het bergje kan dan weer akker of bloemenwei (koolzaad? raapzaad? wilde bloemenmengsel?) blijven. Op die manier kunnen we het oorspronkelijke gebruik van de percelen en de afwisseling in gebruik en in ruimtelijke ervaring weer terugbrengen.

Het wandelen langs de Grote Allee wordt op deze manier weer een bijzondere ervaring

---

¹⁴ Een sterrenbos is een hakhoutbos of productiebos of recreatiebos, kruisgewijs of diagonaalsgewijs doorsneden door lanen. Op het snijpunt van de lanen kan centraal tuinbeeld staan of een waterkom liggen. Vandaar heeft met zicht in vier of zes of acht lanen. De functie van deze bossen is meestal jachtbos of (hak)houtteelt. Hier op Loenen wordt heden ten dage nog steeds gejaagd op klein wild in dit bos, evenals op de Grote Allee. 'Sterrenbos' is eigenlijk in het geval van Loenen een te groot woord. Het lijkt meer een bos waar later lanen zijn uitgekapt. Het heeft vier lanen, slechts gedeeltelijk beplant; aan het einde van de lanen staan geen blikvangers als tuinbeelden en deze lanen geven ook geen bijzondere uitzichten; het centrum van het bos wordt gevormd door een waterkom, omringd door linden en taxus.

Slotconclusie

Bovenstaande resultaten van onderzoek zijn de dragers voor de visie die we ontwikkelen.

Uit de enkele gegevens die konden worden opgespoord komen duidelijk een aantal feiten naar voren:

- het landgoed was op de stroomruggen aanvankelijk beplant met eik, iep en beuk en op de komgronden met els en wilg, terwijl de perceelsafscheidingsen gevormd werden door meidoorn en sleedoorn; verder spreekt Barthold van Gent na de watersnood van 1644 bovendien nog van linde-, note-, kastanje-, en essenhout.
- de bekroning van de ingangspoort met eikel
- s is mogelijk een aanwijzing voor de aanwezigheid van eikenhakhoutcultures in de 17de en 18de eeuw, vóór dat de percelen vanaf omstreeks 1800 voor een groot deel in boomgaarden werden omgezet;
- het assenstelsel is de drager van de hakhoutpercelen en later van de boomgaard- en bospercelen en is qua vorm uniek;
- de boomgaarden op de Rivierkaart van 1830-42 zijn op unieke wijze in patronen beplant;
- een deel van de bosaanleg bestaat uit een vier-stralig ‘sterrenbos’ met lindenkom (en taxusring); hierbij opgemerkt dat de stralen niet wijzen naar bijzondere punten in het verschiet;
- het huisterrein bewaart qua (tuin)aanleg verscheidene zeer markante monumentwaardige elementen uit de vroege en de late 19de eeuw en uit het begin van de 20ste eeuw, zoals overblijfselen van de oude slotgracht, het vroeg-19de eeuwse tuinhuis, in relatie met een later vijverbosje met eiland en beek; de open strook tuinaanleg met slingerend wandelpad vóór de unieke halfcirkelvormige abrikozenmuur; de bijzonder lange tuinmuur rond een boomgaard en vroeger ook rond een moestuin; en tenslotte een unieke 19de eeuwse perzikenkas.

Recente topografische kaart

Google Earth, 2007

Geraadpleegde literatuur

- * Aa, A. J. van der . *Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland*. Gorinchem, Deel 7, 1846.
- * Laar, G. van. *Magazijn van Tuinsieraaden*. Amsterdam, 1802-1809.
- * Mulder, J. R., A. E. Gazenbeek en E. van der Linden. *In de ban van de Betuwse dijken. Deel 1 Loenen. Een bodemkundig, historisch en archeologisch onderzoek naar de opbouw en ouderdom van de Waaldijk te Loenen (Over –Betuwe)*. Wageningen, Alterra-rapport 183, 2001. 45 p. Enige historische kaartmaterialen, afkomstig van de gemeente Valburg, Historische Kring Oosterhout en Polderdistrict Betuwe, zijn hieruit overgenomen voor dit rapport.
- * Oldenburger-Ebbers, Carla S., Eric Blok, Anne Mieke Backer. *Gids voor de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur. Deel 2, Gelderland en Utrecht*. Rotterdam, 1996.
- * Tromp, Heimerick en Toita Henry/Buitenhuis. *Historische Buitenplaatsen in particulier bezit*. Utrecht, 1991.

Websites:

- www.arnheminbeeld.nl/TopView.php?module=topview&cat=topview&index=23
- www.gelderlandinbeeld.nl
- www.kastelen.nl
- www.library.wur.nl/speccol/
- www.library.wur.nl/wasp/bestanden/LUWPUBRD_00313539_A502_001.pdf
- www.overstromingsrisico.nl/linkpage_main/historischeoverstromingen.htm
- www.watwaswaar.nl
- www.wildernis.eu (rivierkaarten)

Amsterdam / Rhenen, versie 16 mei 2009

BIJLAGE 1. Staatsbosbeheer poetst Loenens juweel op

Uit de Gelderlander van 18 augustus 2006
<http://www.gelderlander.nl/betuwe/article578962.ece>

MARC VAN ONNA

Donderdag, 17 augustus 2006 - SLIJK-EWIJK - Mannen met motorzagen werken dezer dagen het achterstallig onderhoud weg in het Loenense bos bij Slijk-Ewijk. Niet iedereen is daar blij mee, maar dat hoeft ook niet van de boswachter. „Wij hebben er goede redenen voor.”

Boswachter Gerrit van Scherrenburg in het Sterrenbos. Veel esdoorns zijn daar aangetast door houtrot. Het is een van de plekken op landgoed Loenen waar dezer dagen wordt gedund. Als de klus geklaard is kan het bos er weer zes tot tien jaar tegen. Foto: Erik van 't Hullenaar

Een juweel. Zo noemt boswachter Gerrit van Scherrenburg landgoed Loenen.

Toch zet eigenaar Staatsbosbeheer dezer dagen de zaag in veel bomen op het 198 hectare grote domein. Omdat je met kostbare sieraden zorgvuldig om moet gaan, gebeurt dat met grote terughoudendheid. Immers, in het bosarme rivierengebied is het Loenense bos een zeldzaamheid. Bovendien staan er eiken en essen, soorten waarvan er in de Betuwe weinig zijn.

Critici, zoals de Elster bomenbeschermvrouw Hanneke van der Ploeg, vinden echter dat er misschien wel te veel bomen zijn gemerkt met een rode stip.

Maar Van Scherrenburg heeft goede redenen om het hout te vellen: „Er staan veel bomen dicht op elkaar. Daardoor krijgen ze weinig licht en schieten ze enkel de hoogte in. Snelle groeiers als populieren winnen het daardoor ten koste van trage soorten als de eik. De ondergroei heeft er ook van te lijden. En dat is jammer, want hier staan veel waardevolle struiken als meidoorn, sleedoorn en kornoelje, die bovendien in trek zijn bij reeën.” Een andere reden waarom gezonde bomen verdwijnen is dat Staatsbosbeheer de harde grens met het dijkenlandschap wil verflauwen. Insecten en vleermuizen vinden daardoor straks een rijkere voedingsbodem in de luwte van de bosrand.

Centraal op het terrein ligt het negentiende-eeuwse landhuis, waar 150 jaar baron Van Boetzelaer met zijn familie woonde. Daar vlakbij is Staatsbosbeheer ook actief, in het Sterrenbos. Daar leggen vooral esdoorns het loodje. Twee vliegen in één klap: de bomen zijn kaprijp vanwege houtrot en de stervorm keert terug. Verder moeten aan de brede laan, die Grote Allee heet, Italiaanse populieren het ontgelden. Zij passen niet in het beeld van de eikenlaan die de doorgang uiteindelijk is.

Tot slot wil Staatsbosbeheer het wit gestucte landhuis zichtbaarder maken. In 1820 kwam dat in de plaats van het kasteel, dat na een dijkdoorbraak was weggespoeld. Nu ontnemt een dicht bladerdek recreanten nog het zicht. „En dat is jammer”, vindt Van Scherrenburg, „want het huis is de kroon op ons juweel.”

Bijlage 2. Onderdelen uit de redengevende omschrijving van het Monumentenregister (Rijksdienst Cultureel Erfgoed).

Omschrijving onderdeel 1: HOOFDGEBOUW (Huis te Loïnen).

Op enige afstand van de Waalbandijk ligt een witgepleisterd huis in neoclassicistische stijl, dat in circa 1809 als jachthuis is gebouwd bestaande uit een middendeel met verdiepingloze zijvleugels en in 1834 met een toren en een verdieping op de vleugels uitgebreid. Door de iets verhoogde ligging van het huis ligt de voorgevel parallel aan het voorterrein, de achter- en zijgevels liggen als 'souterrain verzonken' in het terrein. Het op rechthoekige grondslag opgetrokken gebouw met natuurstenen plint bestaat uit twee bouwlagen onder een met leien gedekt mansardedak met gepleisterde schoorstenen op de nokeinden. De gevels met gekorniste kroonlijst zijn ingedeeld met zesruits schuifvensters op de verdieping en achtruits stolpvensters en –deuren op de begane grond deels voorzien van persiennes. In de achter- en zijgevels bevinden zich vierruits souterrainvensters. De symmetrisch ingedeelde vijfassige voorgevel wordt geleed door hoeklisenen en een middenrisaliet van drie traveeën bekroond door een driezijdig fronton waarin een rond venster. De hoofdingang is gesitueerd in de toren aan de achterzijde gevormd door een dubbele houten toegangsdeur gevat in een eenvoudige omlijsting. De drielaagse toren wordt bekroond door een achtzijdig koepeldak met klokkentorentje waarop een ingesnoerde spits en windwijzer. Tegen de linker gevel een op vijf hoekige grondslag opgetrokken serre uit 1950 met zuilen van de Toscaanse orde.

Waardering

Het HOOFDGEBOUW (Huis te Loïnen) is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de sobere architectonische vormgeving in neoclassicistische stijl;
- vanwege de kenmerkende ligging binnen de historische tuin- en parkaanleg;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG.

De oudste drager van de structuur van de buitenplaats wordt gevormd door een oost-westas, de Grote Allee, en enkele dwarslanen. De toegangslaan, die vanaf de dijk loodrecht op het huis is geprojecteerd en de Grote Allee kruist, dateert uit het begin van de 19de eeuw. De Grote Allee kent deels, vooral aan de westzijde, nog dubbele

laanbeplanting van eiken en beuken, meer oostwaarts is de laanbeplanting verdwenen op enkele oude beukenbomen na. Aan weerszijden van de Grote Allee is een samenstel van rechthoekige percelen van productiebos en hakhout, weilanden en akkers doorsneden door oude bomen (eiken en beuken). De toegangslaan naar het huis wordt geflankeerd door bospartijen met aan de linker zijde een sterrenbos als neoformeel element. Het sterrenbos ligt op een rechthoekig door greppels/sloten omgeven perceel met in het midden een kom. Rondom de kom staan lindebomen (circa 1840). Om het huis is een kleinschalige aanleg in landschapsstijl bestaande uit een gazon met rondgaand pad voor het huis en een door bomen omzoomde weide achter het huis (noord). Ten westen van het huis ligt een grote rechthoekige moestuin.

Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de kleinschalige aanleg in landschapsstijl rondom het huis gelegen binnen het 18de-eeuwse lanenpatroon;
- vanwege het sterrenbos als typische onderdeel van de aanleg bij een buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Omschrijving onderdeel 3: TOEGANGSHEK.

Aan de Waaldijk staat een 19de-eeuws hek van twee gemetselde hekpijlers met gecementeerde afdekplaten bekroond door natuurstenen eikels, die volgens historisch concept gereconstrueerd zijn. Tussen de pijlers een witgeschilderd houten spijlenhek.

Waardering

Het TOEGANGSHEK is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de markering van de toegang tot de buitenplaats;
- vanwege de ensemblewaarde;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Omschrijving onderdeel 4: TOEGANGSHEK.

Aan de Grote Allee staat een 19de-eeuws hek van twee gemetselde hekpijlers met gecementeerde afdekplaten bekroond door natuurstenen 17de-eeuwse leeuwjes, die een wapenschild vasthouden. Tussen de pijlers een dubbel smeedijzeren spijlenhek. Langs de Grote Allee, aan weerszijden van het toegangshek, staat als erfscheiding een 19de-eeuws eenvoudig ijzeren spijlenhek met bij de toegangslaan tot de boerderij twee draaibare hekvleugels.

Waardering

Het TOEGANGSHEK is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de markering van de toegang tot de buitenplaats;
- vanwege de ensemblewaarde;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Omschrijving onderdeel 5: PRIEEL.

Ter zijde van het huis staat een vroeg-19de-eeuws prieel van bijzonder gedetailleerd vakwerk van bamboe geïnspireerd op het voorbeeldenboek van tuinsieraden van G. van Laar (1802-1809). Het op zeshoekige

grondslag opgetrokken prieel staat op een bakstenen voet met een stervormig gelegde vloer. Het bamboe is in geometrische patronen gevlochten onder een ingesnoerd zeszijdig dakje bekroond door een zeszijdig naar buiten zwenkende bekroning met ornamentering en afgesloten door een bol en een spits. Aan de voorzijde een open ingang geflankeerd door twee vensteropeningen.

Waardering

Het PRIEEL is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de architectonische vormgeving (Van Laar);
- vanwege het bijzondere materiaalgebruik, namelijk bamboe;
- als karakteristiek onderdeel van een buitenplaats;
- vanwege de ornamentele waarde;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

BIJLAGE 3. Schilderij van de Vrede van Munster, 1648.

Gerard ter Borch. Vrede van Munster, 1648. Coll. Rijksmuseum.

Met Barthold van Gent, Heer van Loenen en Meinerswijk in het midden, de akte voorlezende.